

# A RÓZSÁK HÁBORÚJA, MINT ÖRÖKÖSÖDÉSI HÁBORÚ

The Wars of the Roses as a war of succession

Horváth Eszter Kata<sup>1</sup>

**Absztrakt:** A tanulmány középpontjában a késő középkori Anglia dinasztikus konfliktusai állnak, illetve ezek összefüggései az öröklési joggal. Célja annak vizsgálata, hogy a XIV., illetve a XV. századi uralkodók milyen jogcímeiken örökölték a trónt, különös tekintettel a nőági öröklés kérdésére, emellett annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy a jogszokások mennyiben határozták meg a késő középkor államéletének meghatározó elemét, a trónöröklést. A tanulmány kronologikus sorrendben vizsgálja a III. Eduárd és VII. Henrik között trónra kerülő angol uralkodókat, illetve azokat a jogcímeiket, amelyekre a korona megszerzésekor hivatkoztak, majd párhuzamba állítja a földbirtok öröklésére vonatkozó *common law* szabályokat a trónöröklésre vonatkozó szokásokkal, hiszen az időszak szemléletében a földbirtok és az uralkodói hatalom nem váltak el teljes mértékben egymástól. Ezek alapján a tanulmány megállapítja, hogy a késő középkori Anglia trónöröklési jogcímei rendkívül változatosak voltak, a trón megszerzését jogen kívüli tényezők, tulajdonképpen a való élet körülményei határozták meg. A nőági öröklésre, bár a jog nem zárta ki, csak a legtrikább esetben került sor, az elméleti lehetőség nem jelentette a gyakorlati megvalósulást.

**Kulcsszavak:** késő középkor, rózsák háborúja, trónöröklés, nőági öröklés

**Abstract:** This analysis examines the dynastic conflicts of late medieval England, and the correlation between inheritance law and the succession to the throne. The goal of the study is to examine the various claims to the throne of England in the 14<sup>th</sup> and 15<sup>th</sup> centuries, specifically female line of

---

<sup>1</sup> Horváth Eszter Kata, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, hallgató,

MTMT azonosító:

<https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=10087962>

succession, and the possibility of a woman having hereditary claims to the throne. Through a chronological evaluation of late medieval English monarchs from Edward III to Henry VII, the study aims to review the arguments on which they rested their claim, then it compares the succession to the throne to the common law rules concerning the inheritance of land, since in medieval England, land was the basis of the ruler's power. Based on these, the study concludes that in late medieval England the fate of the throne was decided mainly in the context of the political circumstances. Female succession – though women were not explicitly excluded from the line of succession – was extremely rare, the hypothetical possibility did not translate to the actualisation of these claims.

**Keywords:** late medieval England, Wars of the Roses, succession to the throne, female inheritance

A késő középkori Anglia meghatározó dinasztikus konfliktusa, az 1455 és 1485 között lezajló rózsák háborúja – bár történelmi jelentősége vitatott – hosszú idő óta a középkori Angliával kapcsolatos kutatások középpontjában áll. Az időszakot a politikai feszültségek szinte folyamatos fennállása jellemezte, rövidebb fegyveres konfliktusokkal tűzdelve. Az ellentétek középpontjában a trónöröklés kérdése állt, azaz, hogy ki, hogyan és milyen jogcímen nyerheti el az angol trónt. A tanulmány alapját képező kutatás célja ennek a kérdésnek a vizsgálata. Az uralkodók és jogcímeik kronologikus áttekintése után a jog szerepe, annak befolyása a trónöröklése kerül terítékre.

## TÖRTÉNETI ÖSSZEFOGLALÓ

Az ellentét III. Eduárd (1327–1377) örökösei, a York- és a Lancaster-ház tagjai között robbant ki, majd az 1485-ös bosworthi csata után a Tudor-ház trónra kerülésével végződött. III. Eduárd korának egyik leghosszabb uralkodó királya volt, így élete végére több gyermekét is túlélte, köztük legidősebb fiát és örökösét, Eduárdot (a Fekete Herceget) is. Halála után a Fekete Herceg fia, Richárd került a trónra, aki II. Richárd néven 1377 és 1399 között uralkodott. II. Richárd népszerűtlen uralkodónak bizonyult, így 1399-ben lemondásra kényszerült a trónról. Őt unokatestvére, Bolingbroke-i Henrik (*Henry Bolingbroke*) követte IV. Henrik néven, 1399 és 1413 között, aki az első Lancaster-házbeli uralkodó volt. IV. Henrik halála után fia, V. Henrik

uralkodott (1413–1422), akit szintén fia, VI. Henrik (1421–1471) követett a trónon.

A harcok első szakasza VI. Henrik uralkodása alatt bontakozott ki, akit kortársai alkalmatlannak tartottak, így az 1450-es évektől kibontakozó gazdasági és katonai krízis (vö. a százéves háború, amely angol vereséggel zárult) végül politikai krízisbe torkollott.<sup>2</sup> Az egyre erősödő és elégedetlen nemesi csoport élére Richárd, York hercege állt (1411–1460), aki amellet, hogy az ország leggazdagabb és legbefolyásosabb nemese volt, maga is királyi vérből származott. Az elégedetlen nemesek reformokat követeltek, azonban VI. Henrik nem teljesítette követeléseiket, és a reformok katonai erővel való kikényszerítése is Richárd seregeinek vereségével végződött.

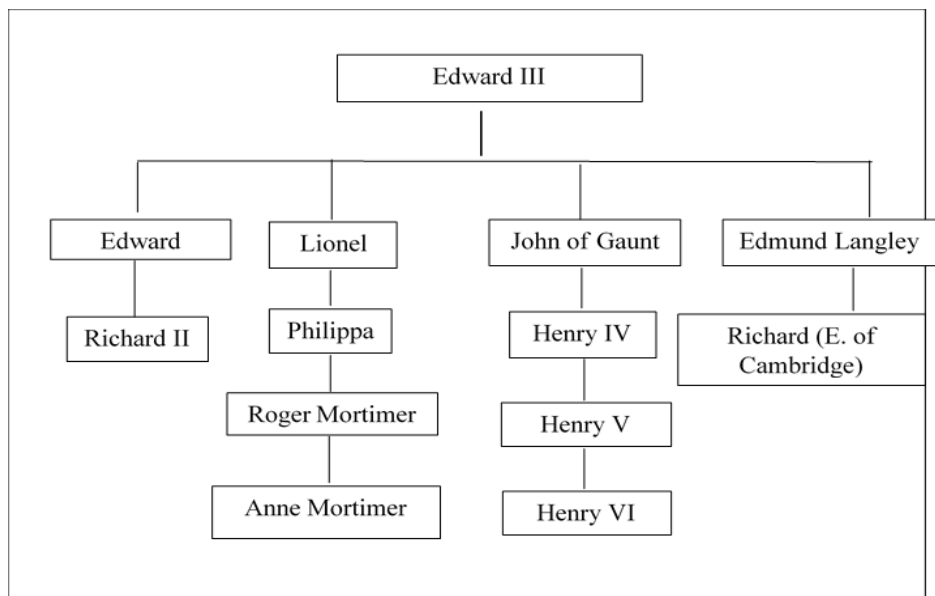
A nemesek elégedetlensége azonban nem szűnt meg, a megoldatlan helyzet további harcokat eredményezett, melyek során Richárd, York hercege már nem csak reformokat követelt, hanem bejelentette igényét a trónra, arra hivatkozva, hogy anyai ágon III. Eduárd második legidősebb fiának leszármazottja (míg a Lancasterek csak a harmadik fiú leszármazottai), azaz a trón jogos örököse ő, illetve utódai. Ezzel egyidőben a Yorkok katonai és politikai előnyre is szert tettek. Így 1460-ban megszületett az *Act of Accord*, amelyben kimondták, hogy VI. Henrik halálát követően Richárd, illetve utódai kerülnek majd a trónra. A harcok ennek ellenére tovább folytatódtak, melyek során 1460-ban maga Richárd is életét veszttette, azonban fia, Eduárd folytatta édesapja politikáját, így 1461 és 1471 között megkezdhetette uralkodása első szakaszát, IV. Eduárd (1461–1470 és 1471–1483) néven.

A feszültségek 1469–1470 fordulóján újultak ki, amikor IV. Eduárd addigi támogatója, Richard Neville, Warwick hercege felkelést indított az uralkodó ellen. Ennek célja VI. Henrik és utódainak visszahelyezése volt a trónra. 1471-ben azonban vereséget szenvedtek, így IV. Eduárd uralkodása 1483-ban bekövetkező haláláig zavartalanul folytatódhatott. A harcok utolsó szakasza a IV. Eduárd halálát követő zűrzavaros időszakhoz köthető: halálakor fiai ugyanis még nem voltak elég idősek az uralkodáshoz, így nagybátyjuk, Gloucester-i Richárd vette a kezébe a hatalmat – először fővédnökként (*Lord Protector*), majd IV. Eduárd fiainak eltűnése után királyként (1483–1485). Rövid uralkodása alatt felerősödtek az uralkodóellenes hangok, akik már 1483 decemberében Tudor Henriket ismerték el jogos uralkodóként. III. Richárd uralkodásának végét a Tudor Henrik által vezetett felkelés jelentette, amelynek csúcspontja az 1485-os

---

<sup>2</sup> HICKS, 2003. 10.o.

bosworth-i csata volt, itt vesztette életét III. Richárd, és kezdte meg uralkodását VII. Henrik (1485–1509), a Tudor-dinasztia első uralkodója.



1. ábra: III. Eduárd és gyermekei; a York- és Lancaster-házak származása.  
 Forrás: saját szerkesztés

## I. III. EDUÁRD ÉS AZ ÁLTALA MEGHATÁROZOTT ÖRÖKLÉSI REND

III. Eduárd öröklési rendelkezése (1376 vagy 1377) az uralkodó halála utáni időszakra rendezte az angol trón sorsát. Ez alapján a korona III. Eduárd halála után unokájára, a későbbi II. Richárdra szállt, az ő utódok nélküli halála esetén pedig nagybátyja, Genti János (*John of Gaunt*, 1340–1399) és leszármazottai voltak az utódlásban soron következők. Feltűnő, hogy az utódok kijelölése során III. Eduárd második legidősebb fia (Lionel, 1338–1368) és az ő utódjai (lánya, Philippa, 1375–1401, illetve az ő fia, Roger Mortimer, 1374–1398) a háttérbe szorultak, a korona a harmadik legidősebb fiúra és leszármazottaira szállt.

Az angol történelemben nem példa nélküli az utód megnevezése, ez már az angolszász uralkodók idejében is előfordult. A kora középkorban a haldokló uralkodó halálos ágyon tett kijelentése több esetben is meghatározta a trónutódlást. Így például Hitvalló Eduárd (1042–1066) 1066-os halála és Harold Godwinson állítólagos kinevezése is egy ilyen esemény volt, bár ez az eset trónutódlási harcokhoz vezetett, amelyekből végül Hódító Vilmos került ki győztesen, a hastings-i csatában kivívott győzelmével, ahol maga Harold is életét vesztette. Később I. (Oroszlánszívű) Richárd (1189–1199) is hasonlóképpen rendezte az angol trón sorsát, amikor is halálos ágyán öccsét, a későbbi Földnélküli Jánost (1199–1216) nevezte meg utódjaként.

A hitbizomány (*entail*) intézménye a halálos ágyon történő utódmegnevezéshez<sup>3</sup> képest biztosabb alapokat adott a korona továbbadására. A hitbizomány lényege, hogy lehetőséget teremt az öröklésre a *common law* szabályaitól eltérő módon is, így nem meglepő, hogy több uralkodó is ezt a módszert alkalmazta örökösei kijelölésére.<sup>4</sup> Ezekben az esetekben általában nem egy konkrét utód kijelölésére került sor, hanem a trónöröklés vonalát rajzolták ki. Ez történt például a XIII. században, I. Eduárd (1272–1307) utódainak kijelölése során, illetve, ahogy már említettem, a XIV. században, III. Eduárd uralkodása alatt is. I. Eduárd esetében a trón elsősorban fiára, illetve az ő leszármazóira szállt tovább, őket pedig a lányai, illetve az ő leszármazóik követték. Ez azt jelentette, hogy a korona nem csak férfiágon öröklődhetett, hanem elméleti szinten a nőági örökösödés is elfogadott volt. Ezzel szemben III. Eduárd az öröklés rendjéből kizárta női leszármazóit, hiszen a trónöröklés sorrendjét a következőképpen határozta meg: először unokája, Bordeaux-i Richárd örökölte a trónt, őt követte harmadik legidősebb fia, Genti János és leszármazói. Ezzel az eddigre már halott második legidősebb fia, Lionel, Clarence hercege és a lánya, Philippa, nem örökíthették tovább a trónt. Ez a rendelkezés kifejezetten III. Eduárd francia politikája tükrében érdekes, hiszen a francia trónra bejelentett igénye szintén a nőági örökösödés kérdését feszegette; anyján keresztül vezette le igényét a francia királyi címre, ezzel megadva a francia–angol százéves háború alapját. A középkori Anglia öröklési szabályai egyébként nem szűkítették az öröklést a férfiágra, azonban III. Eduárd uralkodása alatt jellemzővé vált,

---

<sup>3</sup> A tanulmányban a továbbiakban a magyar szakkifejezések helyett az angol szakirodalom saját fordításban használt fogalmait alkalmazom, a hazai jogi terminológiával való keveredés elkerülése végett.

<sup>4</sup> SPRING, 1993. 28.o.

hogy a hűbértokok örökítése is férfiágra korlátozódik.<sup>5</sup> Ezzel együtt a középkori Anglia történelmében több alkalommal is előfordult, hogy a királyi hatalom nőágon öröklődött, így például a XII. században, I. Henrik (1100–1135) lánya, Matilda esetén, aki bátyja halála után az angol trón örököse lett.

III. Eduárd trónöröklési rendelkezése más szempontból is kiemelkedő jelentőségű volt; érvényesítette az öröklési jog egyik fontos alapelvét, a képviseleti elvet. Ez azt jelenti, hogy a legidősebb fiúgyermek fiúgyermeke előnyt élvezett nagybátyjaival szemben, abban az esetben is, ha az öröklés időpontjára édesapja már nem volt életben. Ez az elv Angliában nagyjából ekkorra, a XIV. századra válik elfogadottá.<sup>6</sup> Ennek megfelelően III. Eduárd halálát követően II. Richárd került a trónra, egészen 1399-ig, amikor a Lancaster-dinasztia első uralkodója, IV. Henrik szerezte meg a hatalmat.

Felmerülhet a kérdés, hogy mennyire tartották tiszteletben III. Eduárd öröklési rendelkezéseit. Összességében jellemző az időszakra, hogy az uralkodói akarat akkor érvényesülhetett, ha az ország legnagyobb földbirtokosai is egyetértettek vele, vagy legalább nem sértette közvetlen érdekeiket. Uralkodása egy szakaszában III. Eduárd korának egyik legsikeresebb uralkodója volt, amely nagy részben francia katonai sikereinek volt köszönhető. Ezzel együtt, mivel katonai sikerekhez szüksége volt a nemesek támogatására is, ebben az időszakban a nemesség addig sosem látott befolyásra tett szert az ország kormányzásában. Amíg a sikeres külpolitika hatásai tartottak, ez a politika működőképesnek is bizonyult, azonban a százéves háború fordulataival párhuzamosan az uralkodók ereje is erősödött-gyengült a III. Eduárdot követő uralkodók sorában.<sup>7</sup> Bár ezek a tényezők jogon kívüliek, mégis fontos szerepet játszottak a trón továbbörökítésében, alátámasztva azt a gondolatot, hogy bár léteztek a trónöröklésre vonatkozó szabályok, sok esetben mégsem a jog döntötte el a késő középkori Anglia sorsát.

## II. II. RICHÁRD ÉS A MORTIMEREK

II. Richárd hatalomra kerülése – legalábbis az őt követő uralkodók fényében – a korban viszonylag problémamentesnek számított. Eddigre a képviseleti elv elfogadottá vált, illetve III. Eduárd öröklési rendelkezése alapján is Richárd volt a trón jogos örököse, amit az is alátámasztott, hogy

---

<sup>5</sup> MCFARLANE, 1973. 272–273.o.

<sup>6</sup> RÁCZ (szerk.), 1998. 249.o.

<sup>7</sup> MYERS, 1971. 27.o.

1376-ban, még nagyapja uralkodása alatt iktatták be mint walesi herceget, és kimondták a parlament előtt, hogy Richárd a trón törvényes örököse.<sup>8</sup> Ezzel együtt uralkodása (1377–1399) nem volt problémáktól mentes, hiszen a trón megszerzésekor még csak 10 éves volt, uralkodása első szakaszában a nemesek tanácsa kormányzott nevében. 1385-ban, amikor II. Richárd betöltötte 18. életévét, illetve elérte első katonai sikereit Skóciában, elkezdte saját akarátát érvényesíteni a kormányzásban. Ennek egyik fontos elemeként kijelölte utódját is; utód nélküli halála esetére unokatestvérét, Roger Mortimert szánta a trónra. Ennek ellenére kérdéses, hogy II. Richárd mennyiben vette komolyan ezt a kijelölést, hiszen a későbbiekben nem mutatta jelét annak, hogy kettejüket valamilyen különleges viszony kötné össze.<sup>9</sup> Mortimer 1398-as halála azonban lezárta ezt a kérdést.

Az 1399-es év jelentős fordulatot hozott II. Richárd uralkodásában. Eddigre uralkodásának problémái olyan jelentős mértéket öltöttek, amelyet már nem lehetett figyelmen kívül hagyni. Ahogyan ezt már korábban említettem, a trón sorsát sok esetben jogon kívüli tényezők határozták meg, így ebben az esetben is a külpolitikai sikertelenség, az elhúzódnó francia háborúk, az ír katonai expedíciók, valamint a skót fenyegetés. A hadsereg fenntartásához pénzre volt szükség, ez a szükség pedig adók formájában öltött testet, amelyekkel szemben azonban a korban erősödő parlament egyre nagyobb ellenérzéseket fogalmazott meg. A XIV. század végére a parlament megkerülhetetlenné vált a kormányzásban, így természetesen abban is egyre erősebb szerepet játszott, hogy ki ülhet a trónon. A parlament, amely a királytól és tanácsától egyre inkább különálló, központi figurája volt a középkori Anglia működésének, egyre inkább megkötötte az uralkodók kezét. Ebben a szervben testesült meg a „nemzet” politikai akarata, amely csak olyan kormányzatot, ezzel együtt pedig uralkodót támogatott, amely a hatékony kormányzás mellett a parlament jogosultságait is tiszteletben tartotta.<sup>10</sup> Ebben a kontextusban válik érthetővé II. Richárd uralkodásának vége. Külpolitikai sikertelensége belpolitikai zavarhoz vezetett, amelyben megerősödhetett ellenzéke, élén unokatestvérével, Bolingbroke-i Henrikkel, a későbbi IV. Henrikkel. 1399-ben, amikor II. Richárd Írországból tartózkodott, Henrik seregei legyőzték az uralkodó seregeit, aki így megszerezte a koronát, ezzel hatalomra segítve a Lancaster-dinasztiát.

---

<sup>8</sup> ORMROD, 2016. 197.o.

<sup>9</sup> BENNETT, 1998. 598.o.

<sup>10</sup> HOLDSWORTH, 1903. 442.o.

Henrik a trón megszerzésekor több jogcímre is hivatkozott. Részben arra, hogy katonai erővel szerezte meg a trónt, azaz a hódítás jogára. Fontos volt emellett az is, hogy Richárd kormányzatával a politikai elit nem volt elégedett: így a jobb, hatékonyabb kormányzásra való képesség is megjelent. Henrik mindezek mellett természetesen hivatkozott származására is, azonban nincsen arra vonatkozó forrás, hogy III. Eduárd öröklési rendelkezését jelölje volna meg jogcímként.<sup>11</sup> Henrik hatalomra kerülését a parlament legitímálta: a katonai sikerek után összehívott parlament előtt felolvasták II. Richárd lemondó nyilatkozatát a trónról. Ezt a nyilatkozatot elfogása után tette meg, így a szabad akarat ebben az esetben mindenképp kérdéses. Ezen kívül a fentebb felsorolt jogcímekre hivatkoztak, így Henrik IV. Henrik néven megkezdhetette uralkodását.<sup>12</sup>

II. Richárd uralkodásának végéből, illetve IV. Henrik hatalomra kerülésének körülményeiből is arra következtethetünk, hogy nem csak a jog döntötte el, hogy ki ülhetett a késő középkori Anglia trónjára. II. Richárd a földesurak ereje és ellenérzései hatására veszítette el trónját, hasonlóan elődjéhez, II. Eduárdhoz, III. Eduárd apjához. Ebből a szempontból érdemes lehet párhuzamot vonni III. Eduárd és IV. Henrik között: mind a ketten a bárók erejének segítségével szereztek meg a koronát, elődjük önkéntes trónról való lemondása után, öröklött jogaikra hivatkozva.<sup>13</sup>

### III. A LANCASTEREK

Uralkodásának ideje alatt IV. Henrik több alkalommal is megpróbálkozott a trónöröklés rendjének lefektetésével. 1404-ben, rövidesen koronázása után elérte, hogy a parlament elismerje fiát a trón örököséként, illetve mind női, mind férfi leszármazóit, az elsőszülöttség elve alapján megállapított sorrendben. Az időszak politikai eseményeinek hatására (vö. II. Richárd halála, a Mortimerek trónigényeit támogató felkelések) azonban újra felmerült az igény arra, hogy a trón örökítését a férfiágra korlátozzák. Így 1406-ban IV. Henrik a koronát fiára és férfi leszármazóira hagyta, ezt az intézkedését pedig a parlament is megerősítette. Fontos azonban megjegyezni, hogy IV. Henrik csak saját női leszármazóit zárta ki (mivel lányai külföldi dinasztiákba házasodtak be), nem pedig elvi szinten a nőági

---

<sup>11</sup> BENNETT, 1998. 598.o.

<sup>12</sup> MYERS, 1971. 34–35.o.

<sup>13</sup> UO. 38.o.



örökösödést.<sup>14</sup> Bármennyire is logikusnak tűnik ez az intézkedés, meghozatala után nem sokkal visszavonták, máig sem egyértelmű, hogy pontosan milyen okok által vezérelve.<sup>15</sup> A döntés hátterében esetlegesen a franciákkal való ellentét állhatott: a trónöröklés férfiágra korlátozása túlságosan közel került a francia területre jellemző öröklési jogi szabályokhoz,<sup>16</sup> a száli törvényekhez (*Lex Salica*), amelyek kizárták a nőket az öröklés rendjéből.<sup>17</sup> Ebben is jól látszik a korábbiakban már többször említett gondolat: a trónöröklés rendjének meghatározása nem csak a jog talaján nyugodott, hanem befolyásolta a mindenkori politikai elit világnézete, céljaik is.

Ezzel összefüggésben fontos azonban azt is megemlíteni, hogy a Lancaster-dinasztia első két királyának uralkodása alatt nem is feltétlenül merült fel az igény arra, hogy a trónöröklés kérdését külön rendezzék.<sup>18</sup> A dinasztia sorsa biztosítottnak látszott, amely alapvetően két tényezővel állt összefüggésben: egyrészt a férfi utódokkal, másrészt pedig a katonai sikerekkel. Ez a tényező V. Henrik uralkodása alatt volt igazán meghatározó, hiszen az angolok részéről ez volt a százéves háború egyik kifejezetten sikeres szakasza.<sup>19</sup> Ezzel együtt ez az időszak az uralkodó hatalmának meggyengülésével is együtt járt: a Lancaster-dinasztia uralkodói, akiket a bárók elégedetlensége juttatott hatalomra, tisztában voltak vele, hogy ugyanilyen könnyen el is veszíthetik a trónt. Ez a helyzet, a katonai expedíciók költségeivel is párosulva, vezetett el VI. Henrik uralkodása alatt a rózsák háborújának kirobbanásához.<sup>20</sup>

Az apja halálakor még csak 9 hónapos, hosszú ideig kiskorú uralkodó helyett hosszú ideig a legerősebb bárók kormányoztak, így a királyi hatalom tovább gyengült. VI. Henrik nagykorúvá válását követően sem vált energikus, erős vezetővé, így bárói továbbra is jelentős hatalmat élveztek az ország kormányzásában. Mindeközben a százéves háború katonai eseményei is fordulatot vettek, az angolok egyre kevésbé tudták fenntartani katonai fölényüket a költségek túlzónak bizonyultak, így megnőtt az igény a békekötésre Franciaországgal. Bár a gyakorlatban nem VI. Henrik kormányzott, mint uralkodó, a nevében működő kormányzat felelősségét ő

---

<sup>14</sup> ORMROD, 2016. 211.o.

<sup>15</sup> BENNETT, 1998. 600.o.

<sup>16</sup> UO. 600.o.

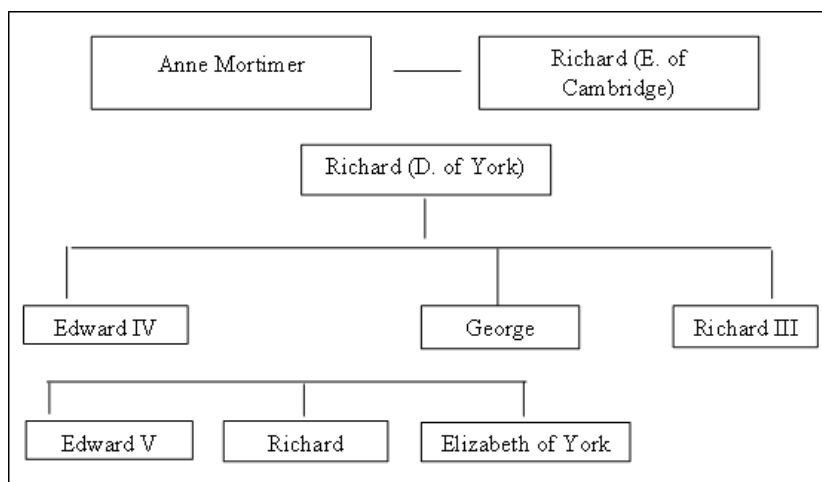
<sup>17</sup> CORCOS, 2012. 1602.o.

<sup>18</sup> BENNETT, 1998. 601.o.

<sup>19</sup> MYERS, 1971. 122.o.

<sup>20</sup> MYERS, 1971. 115–118.o.

viselte;<sup>21</sup> ebből a szempontból erős párhuzamot lehet felfedezni elődjével, II. Richárddal. Míg Richárd esetében nagyrészt uralkodásának a kortársak szemében zsarnoki tendenciái okozták ellenzéke felerősödését, VI. Henriknél éppen az uralkodó gyengekezűsége adott lehetőséget a rivális trónigények megjelenésére a politikai életben. Érdeemes összehasonlítani a helyzetet IV. Henrik hatalomra kerülésének körülményeivel, akinek trónigényét a parlament legitímálta, nem kis részben a jó, hatékony kormányzásra való igény miatt, így VI. Henrik erre való képtelensége sok szempontból megágyazott a York-ház igényeinek.



2. ábra: A York-ház. Forrás: saját szerkesztés

#### IV. A RÓZSÁK HÁBORÚJA, A YORKOK

Ilyen körülmények között szerzett a politikai szintéren egyre nagyobb szerepet a kor egyik legnagyobb és legbefolyásosabb földbirtokosa, Richárd (York hercege), aki mind anyai, mind apai oldalon III. Eduárd leszármazottja volt. Richárd először az 1450-es években lépett fel reformigényekkel, és alapvetően a kormányzat hatékonyságát kívánta erősíteni, illetve le kívánt számolni politikai ellenfeleivel, kiemelten a király egyik legfontosabb tanácsadójával, Edmund Beauforttal, Somerset hercegével.<sup>22</sup> 10 évnyi

<sup>21</sup> UO. 125.o.

<sup>22</sup> JONES, 1989. 285–307.o.

ellenségeskedés után azonban már nem csak reformokkal jelentkezett, hanem bejelentette igényét a trónra, katonai sikerei után megérkezett Londonba, és az üres trónra helyezte kezét. Ezek után ezt a vindikációt a parlament előtt is megismételte, anyján, illetve a Mortimereken keresztül vezette le trónöröklési jogcímét. Ezzel azt állította, hogy a Lancaster-dinasztia jogcíménél erősebb a York-dinasztiáé, hiszen származását III. Eduárd második legidősebb fián (Lionel) keresztül eredeztette, míg a Lancasterek csak a harmadik fiúgyermektől (Genti János). Mindezzel párhuzamosan azt is állította, hogy nőágon keresztül is lehetséges a trón továbbörökítése. Így a kérdés a parlament elé került; erre a szervre maradt a feladat, hogy eldöntse, VI. Henrik vagy Richárd igénye a jobban megalapozott. A parlament ezzel összefüggésben arra jutott, hogy ezt a kérdést nem tudják kielégítően eldönteni, hiszen, bár a *common law* öröklésre vonatkozó szabályai szerint a Yorkok igénye megalapozottabb, a Lancasterek eddigre már 60 éve voltak a trónon, VI. Henrik felkent és megkoronázott uralkodó volt, aki évek óta megkérdőjelezhetetlenül gyakorolta az uralkodók előjogait.<sup>23</sup> A két fél végül kompromisszumra jutott, VI. Henrik maradhatott az uralkodó élete végéig, de Richárdot ismerte el törvényes örököséként. Ez azonban VI. Henrik felesége, Anjou Margit számára elfogadhatatlannak bizonyult, hiszen így VI. Henrikkel közös fia kikerült a trónörökösök köréből.<sup>24</sup> Így ezt a megoldást háború követte, melynek során Richárd, York hercege maga is életét vesztette, azonban a hadi események fordulatai úgy hozták, hogy fia, Eduárd meg tudta szerezni a trónt 1461-ben, így IV. Eduárd néven megkezdhette uralkodását.

Ezzel a korona sorsát a gyakorlatban újra jogon kívüli körülmények döntötték el. Ez azonban nem jelentette azt, hogy a Lancaster-dinasztia támogatói nem próbálták érveikkel meggyengíteni a York-dinasztia trónöröklési jogcímét. Közülük John Fortescue (1394–1479), az angol jogtörténet egyik legkiemelkedőbb képviselője emelkedett ki, aki a Lancasterek támogatója volt. Fortescue két indokra hivatkozott, amik miatt a Yorkok nem lehetnek jogos uralkodók. Az első még III. Eduárd idejére utalt vissza. Állítása szerint lányai a parlament előtt lemondtak a trón öröklésére vonatkozó jogaikról. Erről azonban nincsen más forrásunk Fortescue állításain kívül, így erősen megkérdőjelezhető hitelessége.<sup>25</sup> Azt is érdemes megjegyezni, hogy Fortescue nem hivatkozott III. Eduárd fentebb ismertetett

---

<sup>23</sup> BENNETT, 1998. 580–581.o.

<sup>24</sup> LYON, 2006. 388.o.

<sup>25</sup> ORMROD, 2016. 211.o.

öröklési rendelkezéseire.<sup>26</sup> A második érv az elsónél is gyengébb lábakon állt. Arra hivatkozott, hogy Lionel lánya, Philippa, akitől a Yorkok származásukat levezették, valójában nem az apja lánya. Ezt nem támasztja alá semmilyen bizonyíték.<sup>27</sup>

Bár IV. Eduárd uralkodása nem volt problémáktól mentes, 1471-től kezdve eléggé megszilárdult hatalma ahhoz, hogy az időszak egyik legsikeresebb uralkodója lehessen. Ennek hátterében a király elleni felkelők földjeinek megszerzése, a York-ház hatalmas birtokai, illetve az állt, hogy a harcok során az eddigi, hatalmas befolyással bíró nemesek egy része életét vesztette. A franciákkal való viszony rendezése is nagy bevételekkel járt, így az uralkodó generációk óta először fizetőképessé vált.<sup>28</sup> IV. Eduárd helyzete biztosnak tűnt; amennyiben halálakor felnőtt férfigyermekei lettek volna, az angol történelem egészen más irányt vehetett volna, és már ekkor megindulhatott volna az abszolút monarchiához vezető úton.<sup>29</sup> Mivel azonban IV. Eduárd halálakor idősebb fia, V. Eduárd csak 12 éves volt, az uralkodó ereje, a központi hatalom újból meggyengült, így újabb trónharcokra került sor. V. Eduárd helyett nagybátyja, Richárd vette kezébe a hatalmat, először fővédnökként (*Lord Protector*), majd IV. Eduárd házasságának érvénytelenné nyilvánítása után királyként.

III. Richárd királyként való megkoronázását a *Titulus Regius* parlament általi elfogadása előzte meg 1484-ben. Ez legitímálta III. Richárd trónigényét, melyből két dologra is következtethetünk: egyrészt tartalma alapján a trónöröklés lehetséges jogcímeire, másrészt pedig arra, hogy a parlament eddigre megkerülhetetlen szerepet játszott a trónöröklés kérdéses helyzeteinek eldöntésében. III. Richárd trónigényének érvényesítése érdekében a következőket fogadta el a parlament: kimondták, hogy IV. Eduárd és Elizabeth Woodville (1437–1492) házassága bigámia miatt érvénytelen, mivel IV. Eduárd már korábban megkötött egy házassági szerződést.<sup>30</sup> Ennek megfelelően az ebből a házasságból született gyermekek sem törvényesek, így nem lehet legitim igényük a trónra. Tartalmazott emellett egy utalást magának IV. Eduárdnak a származására vonatkozóan is, hiszen az ő törvényes vagy nem törvényes voltáról is diskurzus zajlott az

---

<sup>26</sup> BENNETT, 1998. 603.o.

<sup>27</sup> ORMROD, 2016. 211–212.o.

<sup>28</sup> MYERS, 1971. 199.o.

<sup>29</sup> UO. 201.o.

<sup>30</sup> LEVINE, 1959. 391.o.

időszakban.<sup>31</sup> Kérdéses azonban, hogy IV. Eduárd fiainak törvényességét mennyiben érintette apjuk esetleges korábban megkötött házassági szerződése, mivel ők 1470-ben, illetve 1472-ben születtek, míg a nő, akivel apjuk korábbi házassága elméletben fennált, 1468-ban halt meg. Így az ő helyzetüket nem érintette volna semmiképpen sem, hiszen a szerződés megszűnt az egyik fél halálával, szüleik pedig nyíltan éltek együtt, úgy, hogy házasságukat mind az egyház, mind a nemzet elfogadta.<sup>32</sup> Elizabeth Woodville és IV. Eduárd legidősebb lányát, Yorki Erzsébet (1466–1503) helyzetét azonban befolyásolhatta, hiszen ő 1465-ben született, így törvényessége ezáltal megkérdőjelezhető. Ennek a kérdésnek a Tudorok hatalomra kerülése után lesz nagyobb jelentősége, hiszen a Tudor-dinasztia legitimitációjának nagy része Yorki Erzsébet származásából vezethető le.<sup>33</sup> Mivel azonban VII. Henrik a trón megszerzése után szinte azonnal visszavonta a *Titulus Regius*, ezzel újra törvényesítve IV. Eduárd és Elizabeth Woodville gyermekeit, a trón öröklésének történetében hosszú távon nem játszott szerepet.

A XV. század második felében gyakoribb lett a gyermekek törvényességén alapuló érvelés a trónöröklést érintő diskurzusban. Ennek hátterében azonban nem a családjog változása, hanem sokkal inkább politikai indokok álltak: a trónért vetélkedő Lancaster-, illetve York-házak dinasztikus problémái.<sup>34</sup> Fontos mindazonáltal megjegyezni, hogy a legtöbb esetben ezek mindössze a politikai szövegszéd részét képezték. A korban arra használták fel ezt az érvet, hogy alátámasszák az uralkodó kormányzásra való képtelenségét, hiszen, ha valójában nem az uralkodói házból származott az illető, hanem egy házasságon kívüli viszonyból született, az megmagyarázhatta képességeinek hiányát. Ezt bebizonyítani azonban csak egyedül abban az esetben lehetett, ha a házasságtörő anya férje kitagadta a gyermeket. Ezt mind a kánonjog, mind a *common law* alátámasztotta.<sup>35</sup> Ennek megfelelően erre az érve építve szinte lehetetlen volt egy uralkodót trónjától megfosztani. Az egyetlen eset, amikor gyermekek törvénytelenységére hivatkoztak a trónöröklés rendjének meghatározása során, az maga a *Titulus Regius* volt, azonban, ahogy ezt már korábban említettem, ebben az esetben az Elizabeth Woodville és IV. Eduárd közötti házasság érvénytelenségére hivatkozva alapozták meg gyermekeik

---

<sup>31</sup> UO. 397.o.

<sup>32</sup> UO. 391.o.

<sup>33</sup> UO. 392.o.

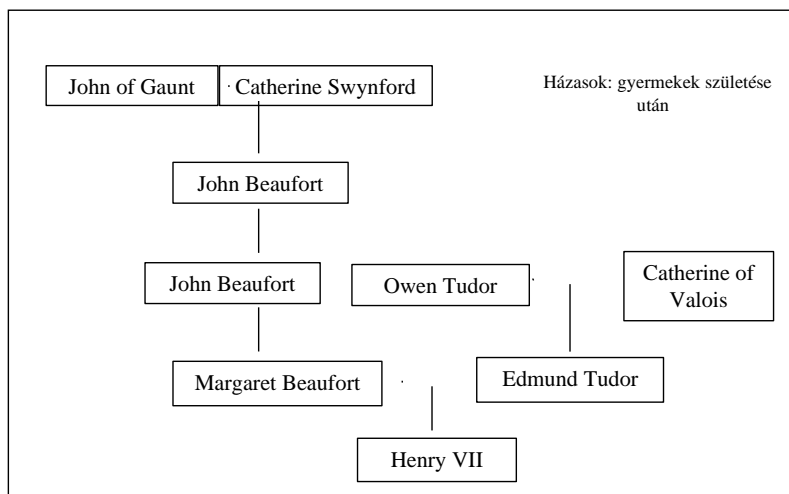
<sup>34</sup> ORMROD, 2016. 215.o.

<sup>35</sup> ORMROD, 2016. 189.o.

törvénytelenységét, nem pedig egy házasságon kívüli viszony fennállásával. A *Titulus Regius* kapcsán pedig érdemes azt is megjegyezni, hogy ez egy politikai szerv által meghozott dokumentum, nem pedig egy egyházi bíróság, egyházjogon alapuló döntése volt, ami egyébként mérvadó volna a házasságokkal kapcsolatos kérdésekben, így tény-, illetve jogkérdésekben való megalapozottsága mindenképpen megkérdőjelezhető.<sup>36</sup>

III. Richárd uralkodásában a fordulópontot unokaöccseinek a Towerbe zárása, majd az ezt követő eltűnésük, később pedig haláluk jelentette. Bár a mai napig nem egyértelmű, hogy ki állt ennek hátterében, a közhangulat Richárd ellen fordult. Így a Lancasterek támogatóinak újra megnyílt a lehetősége arra, hogy a Yorkok helyett saját oldalukról kerüljön uralkodó a trónra. 1485-ben, amikor Tudor Henrik megérkezett seregével, támogatóinak száma jelentősen lecsökkent, ami végül Henrik győzelméhez vezetett el a bosworth-i csatában, ahol maga Richárd is életét vesztette.<sup>37</sup>

## V. A TUDOROK



3. ábra: A Tudor-dinasztia származása. Forrás: saját szerkesztés.

<sup>36</sup> LEVINE, 1959. 396–397.o.

<sup>37</sup> MYERS, 1971. 202–203.o.

VII. Henrik hatalomra kerülése a rózsák háborújának lezárását jelentette, illetve fontos fordulópont volt az angol történelemben – a Tudor-dinasztia uralkodásával zárult le a középkor Angliában. Trónigényét alapvetően két indokra alapozta: egyrészt anyja oldaláról (a Beaufort-család oldaláról) Genti János leszármazottja volt, így a Lancaster-ház tagja, másrészt pedig a hódítás jogára, illetve a hatalom gyakorlati birtoklására, gyakorlására. Igényének megerősítésében felesége, Yorki Erzsébet is nagy szerepet játszott, hiszen IV. Eduárd legidősebb lányaként a legerősebb trónöröklési jogcímekkel elméleti szinten ő rendelkezett.<sup>38</sup>

A Beaufort-család Genti János és Katherine Swynford (1349–1403) házasságon kívüli viszonyából született gyermekeit jelenti, akiket a szüleik később megkötött házassága után törvényessé nyilvánítottak. Ezt az akkori uralkodó, II. Richárd is megerősítette 1397-ben, amikor többek között azt is kimondta, hogy a Beaufortok ugyanúgy örökölhetnek birtokokat és címeket, illetve viselhetnek tisztségeket, mintha házasság kötelékében született gyermekek lennének.<sup>39</sup> A Lancasterek uralkodása alatt a család jelentős tisztségekre tett szert, az ország legjelentősebb főurai közé kerültek. A Yorkok uralkodása alatt a család visszavonulásra kényszerült a politikai szinterről. VII. Henrik anyján, Margaret Beauforton (1443–1509) keresztül tartozott ebbe a családba, trónigényét rajta keresztül vezette le, illetve anyja tagadhatatlanul nagy szerepet játszott a trón megszerzésében.

VII. Henrik trónigénye kapcsán érdekes lehet a párhuzam I. (Hódító) Vilmostal. Mind a két esetben arról volt ugyanis szó, hogy az uralkodócsaláddal viszonylag távoli rokonságban álló személy katonai erővel szerezte meg a trónt, és bár mindketten alátámasztották trónigényüket, a valóságban a trón birtoklása teremtette meg uralkodásuk alapját. I. (Hódító) Vilmos arra hivatkozott, hogy elődje, Hitvalló Eduárd őt nevezte ki utódjának, és ezt Eduárd alattvalói esküjükkal is megerősítették.<sup>40</sup> VII. Henrik pedig leszármazására hivatkozott anyján keresztül, illetve arra, hogy rajta kívül nincsen más lehetséges férfi trónörökös. Egyikük uralkodása sem volt problémáktól mentes, így például VII. Henrik uralkodásának első szakaszában a kortársak számára sem volt egyértelmű, hogy hosszú távon is ő fog-e maradni az uralkodó; uralma csak 1499 környékén szilárdult meg

---

<sup>38</sup> MYERS, 1971. 203.o.

<sup>39</sup> NATHEN, 2017. 41.o.

<sup>40</sup> BAXTER, 2017. 87.o.

véglegesen, amikor az utolsó lehetséges trónörökösök kivégzése is megtörtént.<sup>41</sup>

## VI. AZ ÖRÖKLÉSI JOG ÉS A TRÓNÖRÖKLÉS ÖSSZEFÜGGÉSEI

Bár a Plantagenet-dinasztia uralkodóit nem kötötték a földbirtok örökítésére vonatkozó *common law*-szabályok az időszakban,<sup>42</sup> ennek ellenére érdemes a középkori Anglia öröklési jogi szabályait is áttekinteni, hiszen a trón öröklésére vonatkozó konkrét szabályok lefektetése egészen a XVIII. század elejéig, az 1701-es rendezési törvényig (*Act of Settlement*) váratott magára. Ebben az esetben kifejezetten az ingatlanok öröklésére vonatkozó jog kiemelkedő, hiszen a földbirtok jelentősége sokkal több volt, mint minden más személyes tulajdonnak. A középkorban ez adta a gazdaság, a megélhetés alapját, ezzel összefüggésben pedig az állami hatalom alappilléreit is ez teremtette meg. Ebben a kontextusban érhetővé válik, hogy bár elméletileg nem azonos szabályok vonatkoztak a földbirtok örökítésére és a trónöröklésre, mégis hasonló, sokszor azonos elvi alapokon nyugodott a kettő, hiszen ebben az időszakban a föld birtoklása nem vált el teljes mértékben az uralkodói hatalomtól. Így például a normann hódítás időszakában a normann öröklési jog szabályai jelentek meg a trón továbbörökítésében is: ilyen például a birtok felosztása a fiúgyermekek között, vagy az utód kijelölése is.<sup>43</sup>

Az öröklésre vonatkozó *common law*-szabályok III. Henrik (1216–1272) uralkodásának végére, azaz a XIII. század második felére kezdték el végső formájukat felvenni.<sup>44</sup> Ez a következő alapszabályokat jelentette: először is azt, hogy az örökhagyó után először a leszármazói juthattak hozzá az örökséghez, a távolabbi rokonok (oldalág, esetleg felmenők) csak őket követően. A távolabbi rokonok közötti öröklést a parentéla-rendszer határozta meg, ebben az esetben alapvetően az örökhagyóhoz való kapcsolat közelsége alapján dőlt el az öröklés.<sup>45</sup> Így például: ha az örökhagyónak nem voltak saját gyermekei, fiatalabb fiútestvére örökölt, a fiatalabb fiútestvér

---

<sup>41</sup> MYERS, 1971. 202–203.o.

<sup>42</sup> ORMROD, 2016. 190.o.

<sup>43</sup> BAKER, 2019. 285.o.

<sup>44</sup> POLLOCK, MAITLAND, 1895. 260.o.

<sup>45</sup> BAKER, 2019. 286.o.



korábbi halála esetén pedig az ő gyermekei.<sup>46</sup> A leszármazók közötti öröklés rendjét öt alapszabály határozta meg, ezek a következők: (1) az élő leszármazó kizárta az öröklésből saját leszármazóját; (2) a halott leszármazót saját leszármazói képviselték; (3) az azonos rokonsági fokon lévő férfi leszármazók kizárták a velük egy fokon lévő női leszármazókat; (4) az azonos rokonsági fokon álló férfi leszármazók közül a legidősebb örökölt; (5) az azonos rokonsági fokon álló női leszármazók közösen örökölték.<sup>47</sup> A képviseleti elv [(2)] elfogadottsága hosszú ideig kérdéses volt, a XIV. század elején válik teljesen egyértelművé. A primogenitúra, avagy az elsőszülöttség elve [(4)] is egyértelműen áthatotta az öröklés rendszerét, mely révén a hűberek alapvetően oszthatatlanok lettek, hiszen abban az esetben, ha volt férfi leszármazó, a földbirtok csupán egyetlen örökösre szállt át.<sup>48</sup> Jól látható az is, hogy a *common law* öröklési rendszerében a női leszármazók nem voltak kizárva a törvényes öröklés rendjéből, azonban jellemző volt a patriarchális elv, azaz a női leszármazók csak abban az esetben örökölhettek, ha nem voltak férfi leszármazók.

A női leszármazók öröklése mind a hűbértartás, mind pedig a trón örökítése szempontjából fontos kérdés. Az angol jogrendszerben a nők is kaphattak hűbért,<sup>49</sup> illetve főszabály szerint a korai XII. századtól kezdve abban az esetben, ha nem voltak férfi örökösök, a nők egymás között egyenlően felosztva örökölhették meg felmenőik földbirtokait.<sup>50</sup> A nőági öröklés jelentősége is nagy volt, hiszen a *common law* szabályai alapján a birtokok 25%-a női örökség volt, illetve a nők 42%-a volt törvényes örökös.<sup>51</sup> Fontos azonban megjegyezni, hogy ezek a számok elméletben igazak csak, a gyakorlat egészen máshogy alakult: az örökségek nagyjából 8%-a szállt le nőágon.<sup>52</sup> A különbséget a különféle jogi eszközök okozták, amelyeket nagyrészt kifejezetten annak érdekében hoztak létre, hogy a *common law* szabályainak megkerülésével ne örökölhessenek a nők. Ilyen volt például az ún. *strict settlement* (korlátozó rendezés). Ennek lényege az volt, hogy a női örökös házasságakor megkötött egyezség alapján az apa halála után csak a házasságból született fiúgyermekek örökölhettek – ebből a szempontból

---

<sup>46</sup> SPRING, 1990. 275.o.

<sup>47</sup> POLLOCK, MAITLAND, 1895. 260.o.

<sup>48</sup> RÁCZ (szerk.), 1998. 250.o.

<sup>49</sup> UO. 149.o.

<sup>50</sup> BAKER, 2019. 287.o.

<sup>51</sup> SPRING, 1990. 276.o.

<sup>52</sup> UO. 277.o.

nagyon hasonlított a hitbizomány intézményére. Ezen kívül az idő múlásával egyre gyakoribb lett az is, hogy már a birtok adományozásakor kimondták, hogy a birtokot csak férfiágon lehet majd tovább örökíteni.<sup>53</sup>

Hogyan is jelentek meg az öröklés szabályai a nőági öröklés kapcsán a trón örökítésében? Elméleti szinten a trón megörökléséből sem voltak kizárva a női örökösök, a gyakorlatban azonban a legritkábban előforduló eset volt az, amikor egy nő valóban át tudta venni a hatalmat, majd effektíven gyakorolni is tudta azt. Ennek hátterében az a hit állt, hogy politikai és katonai hatalmat hatékony formában csak férfiak tudnak gyakorolni, nők nem.<sup>54</sup> Ezzel együtt több esetben is előfordult, hogy a nők politikai, illetve adott esetben jogi tudását is felhasználták. Így például Matilda esetén – aki a nőági öröklés kapcsán egyébként is mindenképpen kulcsszereplő –, akit a kora középkori angol politikai elit partnernek tekintett az ország ősi szokásairól szóló vitában, azaz a szokásjog tartalmáról szóló vitákban. Ennek hátterében azonban inkább Matilda saját személyes képességei álltak (nyelvismeret, kormányzási ismeretek, illetve a szerepe fiának uralkodásában), mintsem a nők képességeinek általános elfogadása.<sup>55</sup> A nők uralkodásával szembeni ellenérzésben a dinasztikus kapcsolatok is fontos tényezők voltak. Mivel az uralkodók lánygyermekai sok esetben más országok uralkodóival kötöttek házasságot, gyakori félelem, illetve nézet volt az, hogy így az ország idegenek fennhatósága alá kerülne, túlságosan nagy teret kapna más hatalom befolyása.<sup>56</sup>

Érdemes röviden áttekinteni a XV. századot megelőző precedenseket is a nőági örökösödésre a Brit-szigeteken. Ebben az időszakban alapvetően meglehetősen kevés példa volt erre. A legfontosabb talán a már korábban is említett Matilda, aki bátyja halála után lett apja, I. Henrik örököse, aki 1127 januárjában nevezte meg Matildát örököséként, ezt egy nemesektől kért esküvel is megerősítve. A trón megöröklése esetén nem volt elegendő az, hogy a leszármazó az öröklési jog szabályai szerint megörökölhessen a területet, hanem szükség volt a hűbéresek beleegyezésére is, ebben az esetben ezt esküvel erősítették meg. Bár ebben az időszakban az öröklési jog szabályai sem egyértelműek a nőkre vonatkozóan, hiszen a normann jog szabályai szerint, jóllehet a nők örökölhettek hűbértartást, ez a valóságban azt

<sup>53</sup> SPRING, 1990. 278–281.o.

<sup>54</sup> CORCOS, 2012. 1599.o.

<sup>55</sup> VAN HOUTS, 2019. 247–264.o.

<sup>56</sup> LYON, 2006. 365.o.

jelentette, hogy a férjük irányítása alá került a terület.<sup>57</sup> I. Henrik halála után nem Matilda, hanem nagybátyja, Blois-i István szerezte meg a trónt, arra hivatkozva, hogy I. Henrik halálos ágyán feloldotta a nemeseket korábbi esküjük alól. Ez azt jelentette, hogy maga Blois-i István sem a nőági örökösödés kizártságára hivatkozott, hanem arra, hogy a nemesek nem tartoztak hűséggel Matildának, hiszen apja oldotta fel ezt halálos ágyán. A Matilda és Blois-i István közötti konfliktus polgárháborúba és anarchiába torkollott, de végül kompromisszummal ért véget: István halála után Matilda fia, II. Henrik kerülhetett a trónra. Ez a példa nagyon jól érzékelteti a kor hangulatát a nőági örökösödés kapcsán. Nem gondolták kizártnak, hogy a hatalom nőknél keresztül öröklődjön, csak konkrétan azt, hogy egy nő legyen az uralkodó, a fentebb már ismertetett kulturális-társadalmi okok miatt.<sup>58</sup> Külön érdekes, hogy maga István igénye is nőágon keresztül volt levezethető: anyja, Normandiai Adél I. (Hódító) Vilmos lánya volt.

Az első eset, amikor egy nyugat-európai államban elfogadták, hogy potenciálisan nő legyen a következő uralkodó, a XIII. századi Skóciában fordult elő.<sup>59</sup> Ebben az esetben azért került sor női örökös kijelölésére, mert még az oldalági leszármazók között sem volt férfi örökös. Matilda esetéhez hasonlóan az örökösként való megnevezés mellé a hűségeskü párosult a nemesek részéről, azonban Matildától eltérően ezt be is tartották. Ennek hátterében más legitim örökös hiánya állhatott.

A XIII. századi Angliában is jelentős események zajlottak le a trónöröklés szabályaival összefüggésben. I. Eduárd uralkodása alatt, három legidősebb fia halála után lefektetett rendelkezéseiben kimondta, hogy életben maradó fia öröklí a trónt, az ő halála esetén pedig életben maradó lányai. A rendelkezés legfontosabb eleme így tehát az volt, hogy a primogenitúra szabályai mind férfiak, mind nők között érvényesek, illetve azt is kimondta, hogy a trónt csak egy ember örökölheti, a királyságot nem lehet úgy felosztani, ahogyan az egy hűbértörök örökítése esetén történne női leszármazók között.<sup>60</sup>

Ha összességében vizsgáljuk a nők trónöröklését a középkori európai királyságokban, arra a következtetésre juthatunk, hogy ez a legkritikábil esetben fordult elő, és csak abban az esetben, ha valamilyen különleges körülmények indokolták azt. Az pedig, hogy egy női trónörökös valóban megszerezze a

---

<sup>57</sup> UO. 368.o.

<sup>58</sup> LYON, 2006. 369.o.

<sup>59</sup> LYON, 2006. 376.o.

<sup>60</sup> BENNETT, 1998. 591.o.

hatalmat és hatékonyan uralkodjon, még ennél is ritkább volt. A legtöbb esetben vagy trónharcok követték hatalomra kerülésüket és így veszítették el helyüket a kormányzásban, vagy helyettük férjük, fiuk, esetleg a nemesek által választott tanács uralkodott.<sup>61</sup>

## ÖSSZEFOGLALÁS, ZÁRÓ GONDOLATOK

Az eddigiekben megkíséreltem átfogó képet adni a késő középkori Anglia trónöröklési viszonyairól. Mivel az időszakban nem volt a trónöröklés szabályait megnyugtatóan és átfogóan rendező jogi dokumentum (és az említett 1701-es *Act of Settlement*ig nem is alkottak ilyet), az uralkodók a trónutódlás kérdésében csak elődeik gyakorlatára, a korábbi precedensekre hivatkozhattak. Így a késő középkori Anglia viharos történetében sok különböző trónutódlási jogcím fordulhatott elő. Közös pont azonban, hogy minden uralkodó esetében történt hivatkozás a leszámazásra, hol kisebb, hol nagyobb súllyal. Ugyanígy gyakori a hatékony kormányzás hiányára való utalás, illetve a trón katonai úton való megszerzése, a főúri csoportokkal együttműködve. Fontos azonban megjegyezni, hogy az időszak uralkodóinak jogcímei minden esetben megkérdőjelezhetőek, mely a dinasztikus konfliktusokkal, illetve a sűrű uralkodóváltásokkal magyarázható. Összességében megállapíthatjuk, hogy a kérdésre vonatkozó átfogó jogi dokumentum hiányában a legtöbb esetben a gyakorlat, azaz a reálpolitika eseményei döntöttek el azt, hogy ki ülhet az angol trónon. A késő középkori Anglia politikai fejleményei, intézmény- és alkotmánytörténeti fejlődésének időszaka – bár konfliktusokkal volt terhes – a kora újkori Angliában végbemenő jelentős változásoknak, a parlamentarizmus, alkotmányjog átalakulásának alapját adta. A korszakban egyszerre jelentek meg a régi és az új elméletek, illetve jogi gyakorlatok.<sup>62</sup> A bemutatott időszak vizsgálata nélkül nem érthetőek meg a későbbi évszázadok eseményei, így azok a gondolatok sem, amelyek a mai napig meghatározzák az angol jogrendszert és alkotmányos berendezkedést.

---

<sup>61</sup> LYON, 2006. 393.o.

<sup>62</sup> HOLDSWORTH, 1903. 413.o.

## FELHASZNÁLT IRODALOM

- AMIN, NATHEN (2017). *The House of Beaufort: The Bastard Line that Captured the Crown*. Stroud: Amberley Publishing
- BAKER, JOHN (2019). *An Introduction to English Legal History*, Fifth Edition. Oxford: Oxford University Press
- BAXTER, STEPHEN (2017). Edward the Confessor and the Succession Question. In: Mortimer, Richard (szerk.). *Edward the Confessor, the Man and the Legend*. Suffolk: Cambridge University Press
- BENNETT, MICHAEL (1998). Edward III's Entail and the Succession to the Crown, 1376–1471. *The English Historical Review*, 113 (452), 580–609. Letöltés helye: <https://www.jstor.org/stable/578029> (Letöltve: 2022.05.23.) DOI-azonosító: <https://doi.org/10.1093/ehr/CXIII.452.580>
- HICKS, MICHAEL (2003.) *The Wars of the Roses, 1455–1487*. Oxford: Osprey Publishing. DOI-azonosító: <https://doi.org/10.4324/9780203499481>
- HOLDSWORTH, WILLIAM SEARLE (1903). *A History of English Law*, Vol. 2. London: Methuen&Co Ltd.
- KISTELEKI, KÁROLY, LÖVÉTEI, ISTVÁN, NAGYNÉ, SZEGVÁRI KATALIN, RÁCZ, LAJOS, SCHWEITZER, GÁBOR, TÓTH, ÁDÁM (szerk.: Rác, Lajos) (1998). *Egyetemes állam- és jogtörténet, Ókor-feudális kor*. Budapest: HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
- LEVINE, MORTIMER (1959). Richard III – Usurper or Lawful King? *Speculum*, 34 (3), 391–401. Letöltés helye: <https://www.jstor.org/stable/2850815> (Letöltve: 2022.04.29.) DOI-azonosító: <https://doi.org/10.2307/2850815>
- LYON, ANN (2006). The Place of Women in European Royal Succession in the Middle Ages. *Liverpool Law Review*, (2006) 27, 361–393. Letöltés helye: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10991-006-9007-9> (Letöltve: 2022.05.28.) DOI-azonosító: <https://doi.org/10.1007/s10991-006-9007-9>
- MCFARLANE., K.B (1973). *The Nobility of Later Medieval England*. Oxford: Clarendon Press
- MYERS, A.R. (1971). *England in the Late Middle Ages*. Harmondsworth: Penguin Books
- ORMROD, W. MARK (2016). *The DNA of Richard III: False Paternity and the Royal Succession in Later Medieval England*. Nottingham Medieval

Studies, 2016 (60), 187–226. DOI-azonosító:  
<https://doi.org/10.1484/J.NMS.5.111283>

POLLOCK, FREDERICK, MAITLAND, FREDERIC WILLIAM (1895). The History of English Law Before the Time of Edward I., Vol. 2. Cambridge: Cambridge University Press

RUSZOLY, JÓZSEF (2005). Európa alkotmánytörténete. Budapest: Püski Kiadó

SPRING, EILEEN (1990). The Heiress-at-Law: English Real Property Law from a New Point of View. *Law and History Review* 8(2), 273–296. Letöltés helye: <https://www.jstor.org/stable/743994> (Letöltve: 2022.05.26.) DOI-azonosító: <https://doi.org/10.2307/743994>

VAN HOUTS, ELISABETH (2019). The Abbes, the Empress and the ‘Constitutions of Clarendon’ In: Ibbetson, David; Jones, Neil; Ramsay, Nigel (szerk). *English Legal History and its Sources – Essays in Honour of Sir John Baker*, New York: Cambridge University Press. DOI-azonosító: <https://doi.org/10.1017/9781108672542.013>